

ACC. N:R M. 9635:1-7.

Landskap: Småland Upptecknat av: Oscar Jonsson
Härad: Stånds Adress: Påskallavik
Socken: Mem m. fl. Berättat av: _____
Uppteckningsår: 1945. Född år _____ i _____

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Ond fot. / ond hand
m. m. s. 1-7.

LUF 96.

M. 9635: 1.

L U F 26

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Landskapet Småland Uppstrukenat av Anser Svensson
Härad Stranda Adress. Pärskallaviks
Söken Ånu m. fl. Uppstrukeningsår 1945

Uppstrukeningen rör And fot m. m.

And fot, And Not, And Hand, God Hand, Ont Häll, Ont ~~Öga~~
Känner jag icke något om. Som barn hörde jag att
det fanns personer som kunde skrämma djuren så
att komma ej mjölkade och att djuren alltid voro
magra och ofta dogo, detta skeddde genom att de tittade
på djuren, detta krauter kan hänföras till ont öga.
Botmedlet mot detta var att borra ett hål i ladu-
gårdströskeln och i detta hål släppa in en luvad
orm och sedan slå en kort träslugg i hålet så att
ormen ej skadades utan fick dö i hålet. Även kan
jag hört berättas att en del kunde skrämma bössor
så att det ej gick att skjuta rätt med dem. Den

nu 68 åriga p. d. loten Josef Lindström i Pärkallavika
har berättat för mig att när han var ung eller för om-
kring 50 år sedan fanns det en gubbe på Wälö
i Mönsterås socken som kunde skärma bössor.
En morgon hade Lindström haft god jaktlycka och
skjutit sjöfaglar på kobbar som gubben ansåg vara
hans jaktmarker, varför han bad honom låta bli jaga
där, skjut skulle han se till att han ej skjuta en enda
sjöfagel, eller träffa något annat med sin bössa.
Lindström som ej trodde på gubbens konst, lämnade honom
bössan, en mynningsladdare, och bad honom skärma
den. Gubben tog bössan som var laddad och gick in
efter några minuter kom han ut och lämnade Lind-
ström bössan och sade, nu kastar jag upp min mössa
skjut får du se om du träffar. Bössan kastades upp
och Lindström lossade skottet, vilket träffade
mössan så att hela kullen sköts bort. Hans
konst att skärma bössor ^{bössor} (i enligt Lindström, att han

M. 9635:3. *act.*

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

tuggade bröd och kländra fast på börsnyhets
insidor. Om detta kan hänföras till and hand vet jag ej.

Det enda jag i min barndom börde talas om var
"Omme Betet". Omme betet var svår väck vanligt-
vis i något finger eller på något ställe, i fötterna om
man på sommaren gick barfota. Väcken kom av
att personen blivit biten av en liten kärfin mask.

Väcken försvann fortare om det onda stället förbands
med en silkesväddduk, men innan förbandet ombyttes,
skulle om det var ett fruntimmer som fått Omme betet,
en Karl bita om det värkande stället, var det en Karl
som fått Omme betet skulle ett fruntimmer bita
där det värkte. Det är omkring 60 år sedan jag hört någon
haft Omme Betet.

Att ej kyrktagna barnaföderskor ärtadkommit
någon skada har jag^{ej} hört berättas på de platser jag
vistar, kyrktagningen har under de sista 30 åren nästan
helt upphört. När denna sed var allmän och ansågs nöd-
vändig, fick en ej kyrktagne moder vistar utom hem-

met och knäpfrant utom lens. Att hon ästadkom någon skada, om hon bröt mot denna kyrkliga förordning tror jag ej, något sådant har jag ej hört berättas, det var en reliquios abt ett arv från Moses Lag. Modern ansågs ören innan hon blivit kyrktagan. Förrättades barndopet i hemmet, måste modern först kyrktagas innan gästarna kom, prsten var den som kom först och förrättade denna abt, när detta skett, fick modern uppträda som värdinna. Barndopet skedde senare. Den sista tiden var det ej så nogda då skedde kyrktagningen sedan gästarna kommit och barndopet omedelbart efter kyrktagningen.

Att havande kvinnor ästadkommit skada genom att titta på sår eller på annat sätt har ej heller hört berättas.

Kyrktagningen ansågs viktig den först i kyrktagna kvinna i Blom aulad 1892 eller 1893, allmänt undrades talades det om, om det skulle ringas vid hennes begravning eller hon skulle begravas som den tidens själmördare. Det ringades för henne på vanligt sätt.

M. 9635:5.

UNIVERSITETS
BOKHÅLLNINGEN

5

Att stämna blod och läsa bort värke

Att stämna blod och läsa bort värke talades mycket om i min barndom. I Gunnarbo bodde då en äldre man Jon Nilsson kallad "jödde Nils", som kunde denna konst. I slutet på 1880-talet hämtades han till Hakmar, där han stämde blodet på en flicka som höll på att förblöda. Läkarna stodo rädlösa, jag har nämnt om honom i mina minnen. Min gramma här i Paskallavik är 60 års ^{äldre} ~~man~~ präst att han kan stämna blod.

På Vällö i Mönsterås bor en över ättling f. d. lott, ^{Holmström} som kan läsa bort fiskben som fastnat i halsen, det prästas att gjort det många gånger och under härning-
en försvinner benet. Han har en son som är lott och bor i Paskallavik, han har velat att hans far skulle lära honom konsten, men gubben har heltills vägrat, ty om han lär bort konsten förlorar han själv densamma.

Läsa bort värke är fortfarande i många som ^{nu} kan den ~~sa~~ konsten. Företnämnde lotten Lindström har

berättat, att en gubbe som bodde i torp ut Färet under
Johansdal i Fliseryds socken ~~som~~ kunde läsa bort
värkt. 100-tals personer besökte honom och blev botade.
Han kallades Fångubben. I Piskallavitz var det en person
som hade svår värkt och beslöt söka läkare. Under
resan till läkaren ändrade han sig och reste till Fångubben.
Denne numlade någonting och värken försvann. Fångub-
ben avled för omkring 30 år sedan.

Lindström har även berättat att för omkring 50 sedan
brads en bonde och fiskare ^{Klas Jonsson} ~~Jon Larsson~~ på Nällo Mönsterås,
en äldre man till dräng, som kunde en hel del. Han
kunde skänna hästar genom att titta i hästens fotspår.
Drängen kallades Buller, hans namn vists i Lindström

En dag var Buller i Mönsterås, han brads rätt
över till Hammarglo och gick den 1 mil långa vägen
till Mönsterås. På Mönsterås träffar han en bonde
från Hammarglo Jon Larsson. Buller had på
äka med Larsson till Hammarglo, detta

utkades, då sade Buller, du ska intä komma
 fattare än ja till Hammarlo. Buller gick något
 för Larsson från Hammarlo och i närheten av Topf
 hann Larsson Buller, som gick ganska snabbt
 Larsson försökte flera gånger köra förbi Buller men
 det lyckades inte utan han fick i sakta make
 köra efter Buller, 3/4 mil.

1892 eller 1893 begravdes en äldre kvinna från Långväs i
 Mönstrisorken, när likfärdens ^{Komf} till på träsniggen mitt för det
 hus där hennes dotter bodde, hon var barnmorska, stannade
 att likvagnens framhjul, det omöjligt att få det i gång varför
 den döde måste bäras, den nära 1 km. Länga vägen till
 Ryttvågärdan

ett likadant fall inträffade i Täckallavik 1897 då
 en verkmästare Olsson skulle begravas. Olsson var
 från Västerås, komma ett stycke från begravningsgården
 stannade hästarna. Det var omöjligt att få dem i gång, de
 måste spämmas ifrån. Sedan några karlar ur begravningsfö-
 jet drog likvagnen ett stycke sattes hästarna för och färden fortsatte.